

This eChok volume of
Deuteronomy
Volume 2

לע"נ גבריאל בן לאה ז"ל • נלב"ע י"ד ניסן תשס"ג

is Dedicated in loving memory of
Gabriel (Cabra) Bildirici

*by his wife Nina Bildirici
and his children & grandchildren*

TORAH

תורה

יכין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד 1 דמילוי יוד דשם ב"ן להשאיר בו הארה מתוספת נשמה של שבת שעברה

א וְדָא בְרַכְתָּא דִּי בְרִיךְ מֹשֶׁה
נְבִיאָ דְיִי ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדָם
מֹתָה: ב וְאָמַר יְיָ מְסִינֵי אֲתַגְלִי
וְזוּר יְקַרְהּ מְשַׁעִיר אֲתַחְזִי לְנָא
אֲתַגְלִי בְּגַבְרַתָּהּ מְטוּרָא דְפָאֲרֹן
וְעַמָּה רַבַּבְתּוּ קְדִישֵׁין כְּתַב

א וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ
הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנָי מֹתוֹ:
ב וַיֹּאמֶר יְדוֹה מְסִינֵי בָּא וְזוּרָה מְשַׁעִיר לָמוֹ
הוֹפִיעַ מֵהַר פָּאֲרֹן וְאֶתָּה מֵרַבַּבְתּוּ קְדָשׁ

33 (1) And this is the blessing with which Moshe, the man of God, blessed the Children of Israel [just] before his death. **(2)** And he said: The Lord came from Sinai, and shone forth from Seir to them; He appeared from Mount Paran, and came with some of the holy myriads; from His right hand — a fiery Law for them —

RASHI

רש"י

33 (1) And this is the blessing ... [just] before his death — *meaning: Very close to the time of his death (see Sifrei 33:1). [After Moshe is told that he must now die, he realizes that if he is to bless Israel, he must do it now.] “For,” [says he] “if not now, when?!”* **(2) And he said: The Lord came from Sinai** — *Moshe opened his blessing by praising the Omnipresent, and then he addressed the needs of Israel (Sifrei 33:2). Moshe chose that aspect of God's praise, which mentions the merit of Israel. All this was by way of conciliation, as if to say: “These people are worthy that a blessing should rest upon them.”*

Came from Sinai — *Just like a bridegroom goes out to greet his bride, God went out towards Israel, when they came to take their stand at the foot of the mountain, as the verse says (Exodus 19:17), “[And Moshe brought the people forth] to meet God.” We learn from this, that God came out to meet them (Mekhilta 19:17).* **And shone forth from Seir to them** — *[Why did God come from Seir?] Because God first offered the children of Eisav [“Seir”] to accept the Torah, but they did not want to accept it.* **He appeared** — *to Israel from Mount Paran* — *[Why did God then come from Paran?] Because He went there and offered the children of Yishmael [“Paran”] to accept the Torah, but they [also] did not want to accept it (Avodah Zarah 2b).* **And came** — *to Israel.* **מֵרַבַּבְתּוּ קְדָשׁ** — *With God were only some of the myriads of His holy angels, but not all of them, nor most of them [only*

(א) וְזֹאת הַבְּרָכָה. לְפָנָי מֹתוֹ. סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ שְׁאֵם לֹא עֲכָשְׁיוּ אִימָתִי: (ב) וַיֹּאמֶר ה' מְסִינֵי בָּא. פֶּתַח תַּחֲלָה בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחַר כֵּךְ פֶּתַח בְּצַרְכֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּבְשִׁבַח שְׁפָתַח בּוֹ, יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרָת זְכוּת לְיִשְׂרָאֵל, וְכָל זֶה דֶּרֶךְ רְצוּי הוּא, כְּלוּמַר כְּדֹאֵי הֵם אֲלוֹ שְׁתַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם בְּרַכָּה: מְסִינֵי בָּא. יֵצֵא לְקִרְאתָם בְּשִׁבְאוֹ לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתִית הַהָר, כְּחֻתֵּן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פָּנָי כְּלָה, שְׁנֹאמַר “לְקִרְאת הָאֱלֹהִים” לְמַדּוּנָה, שְׁיֵצֵא כְּנֶגְדָם: וְזוּרָה מְשַׁעִיר לָמוֹ. שְׁפָתַח לְבִנֵי שַׁעִיר שְׁיִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רְצוּ: הוֹפִיעַ. לָהֶם: מֵהַר פָּאֲרֹן. שְׁהֵלֶךְ שָׁם וּפֶתַח לְבִנֵי יִשְׁמַעֵאל שְׁיִקְבְּלוּהָ, וְלֹא רְצוּ: וְאֶתָּה. לְיִשְׂרָאֵל: מֵרַבַּבְתּוּ קְדָשׁ. וְעַמָּה מְקַצֵּת רַבּוֹת מִלְּאֲכֵי קְדָשׁ,

יְמִינָהּ מִגּוֹ אֲשֶׁתָּא אֹרִיתָא יְהֵב
 לְנָא: ג אַף תְּבִיבְנוּן לְשִׁבְטֵי־א
 כָּל קְדִישׁוּהִי בֵּית יִשְׂרָאֵל
 בְּגִבּוֹרָא אִפְקִיבְנוּן מִמְצָרִים וְאִנּוּן
 מְדַבְּרִין תְּחִילָת עֲנַנְךָ נְטֹלִין עַל
 מִימְרְךָ: ד אֹרִיתָא יְהֵב לְנָא

מִיְמִינֹו אֲשֶׁתָּת (קרי אש דת) לְמוֹ: ג אַף תְּבִיבְנוּן
 עַמִּים כָּל־קְדִישׁוֹ בְּיַדְךָ וְהֵם תְּכֹוּ לְרַגְלֶךָ
 יֵשֵׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ: ד תּוֹרַה צְוֵה־לָנוּ מִשָּׁה

(3) He also showed love for [His] people, in that all His holy ones are at hand, for they let themselves be centered at Your feet, bearing Your Torah. (4) The

RASHI

some of them]. This is unlike the way of a human being, who displays all the splendor of his riches and glory on his wedding day (Sifrei 33:2). אש דת — [literally, “fire Law.”] The Law [i.e., the Torah] was originally written before God in [letters of] black fire upon [a background of] white fire (Tanchuma Bereishit 1). God gave Israel [the Torah written] upon Tablets, written, as it were, from God's right hand [thus the verse says here, “From His right hand”]. Another explanation of אש דת: As the Targum translates it: God gave Israel [the Torah] from amidst the fire. (3) He also showed love for [His] people — God also displayed great affection to the tribes, each one of whom were termed a people [in their own right]. For [to illustrate this point,] at the time the Holy One Blessed is He said to Yaakov (Genesis 25:11), “a nation and a congregation of nations will come from you,” Yaakov was destined to bear only Binyamin [since all his other sons had already been born. Thus we see that Binyamin alone was termed “a nation and a congregation of nations”] (Bereishit Rabbah 82:4). All His holy ones are at hand — [This refers to] the souls of the righteous, which are hidden away with God, as the verse says (I Samuel 25:29), “the soul of my master will be bound up in the bundle of life [which is] with the Lord your God.” (Sifrei 33:3) For they [...] be centered at Your feet — And Israel is indeed worthy of this [privilege to have their souls hidden away with God], because they placed themselves right in the middle (תוך) of the underneath of the mountain at Sinai — i.e., [figuratively speaking.] Your “feet” (ibid.). The word תכו is in the passive conjugation, which has the meaning: התווכו, “They [allowed themselves] to be placed right in the middle (תוך) [of the underside of the mountain], between Your feet. “ישא מדברתיך” — means: They bore upon themselves the yoke of Your Torah (ibid.). מדברתיך — The מ in this word, can be considered as part of the root [rather than a prefix], as in (Numbers 7:89), “And he heard the voice of

רש"י

ולא כלם ולא רבם, ולא בדרך בשר ודם, שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ביום חפתו: אש דת. שהיתה כתובה מאז לפניו, באש שחורה על גבי אש לבנה, נתן להם בלוחות כתב יד ימינו. דבר אחר, “אש דת” כתרגומו, שנתנה להם מתוך האש: (ג) אף חבב עמים. גם חבה יתרה חבב את השבטים. כל אחד ואחד קרוי עם, שהרי בנימין לבדו היה עתיד להוליד בשאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב “גוי וקהל גוים יהיה ממך”: כל קדשיו בידיך. נפשות הצדיקים גנוזות אתו, כענין שנאמר “והיתה נפש אדני צרוכה בצרור החיים את ה' אלהיך”: והם תכו לרגלך. והם ראויים לכך, שהרי תוכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגליה בסיני. תוכו לשון פעלו התווכו לתוך מרגלותיה: ישא מדברתיך. נשאו עליהם עול תורתך. מדברתיך. המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו “וישמע את הקול מדבר אליו” ו“אשמע קול מדבר

מֹשֶׁה מִסְרָה יִרְתָּא לְכַנְשַׁת
 יַעֲקֹב: הַ וְהוּא בִישְׁרָאֵל מְלִכָא
 בְּאַתְכַנְשׁוֹת רִישֵׁי עַמָּא כְּחֻדָּא
 שְׁבִטָא דִישְׁרָאֵל: וַיְחִי רְאוּבֵן

מֹרְשָׁה קְהֵלַת יַעֲקֹב: הַ וַיְהִי בִישְׁרׁוֹן מֶלֶךְ
 בְּהַתְאַסַּף רֵאשֵׁי עַם יִחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל:

Torah which Moshe commanded us, is a heritage for the congregation of Yaakov. (5) And He was King in Yeshurun. Whenever the people are numbered to be gathered together, and the tribes of Israel were together, (6) May Reuvein

RASHI

רש"י

utterance (מדבר) to him;" and (Ezekiel 2:2), "And I heard the utterance (מדבר) to me;" this form is similar to *אלי*, מתדבר אלי, that which was spoken to me. So too, here, the word *מדברתיך* has the meaning: "That which You spoke, to let me know what to tell the Children of Israel." *Tes pourparlers in Old French. Onkelos, however, translates [the phrase ישא מדברתיך]* as: "They travelled (*ישא* like *יסע*) according to Your commands (דברתיך)," where the *מ* is a servile prefix, with the meaning of *מן*, "from." [Thus, according to Onkelos, the word *מדברתיך* literally means, "from Your words."] [Now Rashi teaches] Another explanation [altogether, of this verse, as follows]: *אף חבב*

Even when [it seemed that] You displayed Your affection towards the nations of the world, showing them a smiling [friendly] face, [in that] You delivered Israel into their hands, even at that time, *כל קדשיו בידך* — All Israel's holy ones and good people clung to You; they did not turn away from You; and You guarded them, placing Your protective hand (*בידך*) upon them (*Bava Batra 8a*). *והם תכו לרגלך* — And they placed themselves right in the middle of, and entered beneath Your [protective] shadow; *ישא מדברתיך* — And they gladly accepted Your decrees and Your laws (see *Tanchuma 5*). And these were their words: (4) "The Torah — which Moshe commanded us, is a heritage for the congregation of Yaakov — we have taken hold of it, and we will not forsake it!" (5) **And He was** — i.e., the Holy One Blessed is He, was **King in Yeshurun** — i.e., the yoke of God's sovereignty was upon Israel [*Yeshurun*] at all times. *בהתאסף [ראשי עם]* — means: At every gathering of *ראשי* — meaning, at every number of their gatherings. [Here, the word *ראשי* — means "number,"] as in the verse (*Exodus 30:12*), "When you take the count (*ראש*) of the Children of Israel." [Thus, our verse here means: "At every number of their gatherings, Israel] are worthy that I should bless

אלי" כמו מתדבר אלי, אף זה מדברתיך מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם טייש פורפרליר"ש בלע"ז (זיך בעזפרעבען, זיך אויפריידען). ואונקלוס תרגם, שהיו נוסעים על פי דבריך, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון מן. דבר אחר "אף חבב עמים", אף בשעת חבתן של האומות, שהראית להם פנים שוחקות, ומסרת את ישראל בידם: *כל קדשיו בידך*. כל צדיקהם וטוביהם דבקו בך, ולא משו מאחריך, ואתה שומרם: והם תכו לרגלך. והם מתמצעים ומתבנסים לתחת צלך: *ישא מדברתיך*. מקבלין גזרותיך ודתותיך בשמחה. ואלה דבריהם: (ה) "תורה. ואשרו צנה לנו משה, מורשה והיא לוקהלת יעקב", אחזונה, ולא נעזבנה: (ה) ויהי. הקדוש ברוך הוא: *בישרון מלך*. תמיד עול מלכותו עליהם. *בהתאסף*. בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם: *ראשי*. כמו "כי תשא את ראש", ראוי

וַיְחִי רְאוּבֵן וְאֶל־יַמֵּת וַיְהִי מִתְּיוֹ מִסְפָּר: ם
 לְחַיֵּי עֲלֵמָא וּמוֹתָא תְּנִינָא לָא
 יְמֹת וַיְקַבְּלוּן בְּנוֹהֵי
 אַחְסַנְתְּהוֹן בְּמִנְיָנְהוֹן:

live and not die, and may they be enumerated within the count.

RASHI

them.” Another explanation of בהתאסף: *When Israel is gathered together in a unified group, and there is peace among them, then God is their King — but not when there is strife among them* (Sifrei 33:5). (6) **May Reuvein live — in this world, And not die— in the world-to-come, that the incident involving Bilhah be not remembered concerning him**

(see Rashi Genesis 35:22; Sifrei 33:6). ויהי מתיו מספר — means: *May Reuvein be counted along with the enumeration of the rest of his brothers. This [matter, that the incident involving Bilhah should not exclude Reuvein from being counted together with his brothers] is similar to that which is expressed in the verse there (Genesis 35:22): “[And Reuvein went] and lay with Bilhah ... and Yaakov's sons were twelve,” which shows us that Reuvein was not excluded from the number [of Yaakov's sons, on account of this incident].*

רש"י

אלו שאברכם. דבר אחר, "בהתאסף" בהתאספם יחד באגודה אחת, ושלוש ביניהם, הוא מלכם, ולא כשיש מחלוקת ביניהם: (ו) יחי ראובן. בעולם הזה: ואל ימת. לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלחה. ויהי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דוגמא היא זו בענין שנאמר "וישכב את בלחה, ויהיו בני יעקב שנים עשר", שלא יצא מן המנין:

לְחַיֵּי עֲלְמָא וּמוֹתָא תַנְיִנָא לֹא
יָמוּת וְיִקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי

וְאֵל-יִמֵּת וַיְהִי מֵתוֹ מִסְפָּר: ם

אַחֲסַנְתְּהוֹן בְּמִנְיָנְהוֹן:

live and not die, and may they be enumerated within the count.

RASHI

them.” Another explanation of בהתאסף: When Israel is gathered together in a unified group, and there is peace among them, then God is their King — but not when there is strife among them (Sifrei 33:5). (6) May Reuvein live — in this world, And not die— in the world-to-come, that the incident involving Bilhah be not remembered concerning him

(see Rashi Genesis 35:22; Sifrei 33:6). ויהי מתיו מספר — means: May Reuvein be counted along with the enumeration of the rest of his brothers. This [matter, that the incident involving Bilhah should not exclude Reuvein from being counted together with his brothers] is similar to that which is expressed in the verse there (Genesis 35:22): “[And Reuvein went] and lay with Bilhah ... and Yaakov's sons were twelve,” which shows us that Reuvein was not excluded from the number [of Yaakov's sons, on account of this incident].

רש"י

שְׁאַבְרָכֶם. ד"א בְּהִתְאַסֵּף בְּהִתְאַסְפָּם יחד בְּאַגוּדָה אחת וְשָׁלוֹם בִּינֵיהֶם הוּא מִלְכָּם וְלֹא בְּשֵׁיׁשׁ מְחֻלּוֹקֵת בִּינֵיהֶם: (ו) יְחִי רְאוּבֵן. בְּעוֹלָם הַזֶּה: וְאֵל יָמוּת. לְעוֹלָם הַבָּא שְׁלֹא יִזְכָּר לוֹ מַעֲשֵׂה בְלָהָה. וַיְהִי מֵתוֹ מִסְפָּר. נִמְנִין בְּמִנְיָן שְׁאָר אַחֲזוּ וְדִגְמָא הִיא זו כְּעִנְיָן שְׁנֵאמַר וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָהָה וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁלֹא יִצָּא מִן הַמִּנְיָן:

PROPHETS I Kings 8

בְּדַ וַהֲוָה כִּד שִׁיְצִי שְׁלֹמֹה
לְצִלָּאָה קָדָם יְיָ כָּל צְלוֹתָא
וּבְעוֹתָא הִדָּא קָם מִן קָדָם
מְדַבְּחָא דִּי מִדְּהוּה פְּרוּעַ עַל
בְּרִכּוּהֵי וַיְדוּהֵי פְּרִיסָן בְּצִלוֹ
לְצִית שְׁמִיָּא: נַה וְקָם וּבְרִיךְ יְת
כָּל קְהֵלָא דִּישְׂרָאֵל קָל רַב

נְבִיאִים מַלְכִים א פֶּרֶק ח
נַה וַיְהִי | כְּכֹלוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל-יְדוּה אֵת
כָּל-הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלְּפָנֵי מִזְבַּח יְדוּה
מִכְרַע עַל-בְּרַכְּיוֹ וּכְפִיו פְּרָשׁוֹת הַשָּׁמַיִם: נַה וַיַּעֲמֵד
וַיְבָרֵךְ אֵת כָּל-קְהֵל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר:
נַה בְּרִיךְ יְדוּה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כָּכֵל

(54) And it was, as Shlomoh finished praying all this prayer and supplication to the Lord, that he arose from before the altar of the Lord, from kneeling on his knees, with his hands spread out towards heaven. (55) And he stood, and blessed the entire congregation of Israel [with] a loud voice, saying, (56) “Blessed be

RASHI

(56) **According to all that He spoke —** *And where did He speak [this]? [As it is*

רש"י

(נא) כָּכֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר. וַהֲיִכֵן דִּבְרָ? וַהֲנִיחַ לְכֶם מִכָּל

למימר: נו בריך יי די יהיב
 נִחָא לְעַמָּה יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי
 מְלִיל לֹא בְטִיל פִּתְגָמָא חַד
 מְכֹל פִּתְגָמוּהִי תִקְנִיא דִּי מְלִיל
 בִּידָא דְמִשָּׁה עֲבָדֶיהּ: נו יהי
 מִימְרָא דִּי אֱלֹהֵנָא בְּסַעֲדָא
 כְּמָה דְהוּהוּ בְּסַעֲדָא דְאַבְהֵתְנָא
 לֹא יִשְׁבְּקִינָנָא וְלֹא
 יִרְחִיקִינָנָא: נו לְאַפְנָא לְבָנָא
 לְדַחֲלִתִּיהּ לְמַהֲדָּ בְּכֹל אֹרְחָן
 דְּתַקְנָן קְדָמוּהִי וְלִמְטָר

אֲשֶׁר דִּבֶּר לֹא־נִפְלֵ דִבֶּר אֶחָד מִכֹּל דִּבְרוֹ הַטּוֹב
 אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ: נו יְהִי יְדוּהָ אֱלֹהֵינוּ
 עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אֲבוֹתֵינוּ אֶל־יַעֲזֹבֵנוּ וְאֶל־
 יִטְשֵׁנוּ: נו לְהַטּוֹת לְבַבְנוּ אֵלָיו לְלַכֵּת בְּכֹל־דֶּרֶכָיו
 וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־
 אֲבוֹתֵינוּ: נו וְיִהְיוּ דְבָרֵי אֱלֹהֵי אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לְפָנֵי
 יְדוּהָ קְרִבִים אֶל־יְדוּהָ אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וְלַיְלָה לַעֲשׂוֹת
 וּמִשְׁפָּט עֲבָדוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבֶר־יוֹם בְּיוֹמוֹ:

פקודוהי וקנימוהי ודינוהי דפקיד ית אבהתנא: נו ויהון פתגמי אליון די בעיתי מן קדם יי מתקבלין קדם
 יי אלהנא יימם ולילי למעבד דין עבדיה ועולבן עמה ישראל פתגם יום ביומה:

the Lord, Who has given rest to His people Israel, according to all that He spoke; there has not failed one word of all His good word, that He spoke through Moshe His servant. (57) May the Lord our God be with us, as He was with our forefathers; let Him not leave us, nor forsake us. (58) That He may incline our hearts to Him, to go in all His ways, and to keep His commandments, and His statutes, and His judgments, which He commanded our forefathers. (59) And may these words of mine, with which I have made supplication before the Lord, be close to the Lord our God, day and night, that He sustain the cause of His servant and the cause of His people Israel, each day's need granted on its day.”

RASHI

רש"י

written,] “And He shall give you rest from all your enemies [round about].” (Deuteronomy 12:10) (59) Sustain the cause of His servant and the cause of His people — to avenge their humiliation from their adversaries.

אביכם: (נט) לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ. לְתַבַּע עֲלֵבוֹנָם מִיַּד הָאוֹיֵב:

WRITINGS Psalms 10

כתובים תהלים פרק י

א למה יי תקום ברחיק תטמר
 במדור קדישין לעדני עקתא:
 ב בגסות רשיעא ידלק עניא

י א לְמָה יְדוּהָ תַעֲמֹד בְּרַחֲוֹק תַּעֲלִים לְעַתּוֹת בְּצָרָה:
 ב בְּגִאוֹת רָשָׁע יִדְלַק עֲנִי יִתְפָּשׂוּ | בְּמִזְמוֹת זָוִן

(1) Why do You stand far off, O Lord? [Why do] You hide Yourself in times of trouble? (2) Through the pride of the wicked the poor is hotly pursued, they are

RASHI

רש"י

(1) [Why do] You hide Yourself in times of trouble — Why do you close Your eyes in times of trouble. (2) ידלק means pursued. They

(א) תַּעֲלִים לְעַתּוֹת בְּצָרָה. תַּעֲלִים עֵינֶיךָ לְעַתֵּי הַצָּרָה: (ב) יִדְלַק. יִרְדֹּף: יִתְפָּשׂוּ בְּמִזְמוֹת

יִתְאַחֲדוּן בְּנִכְלוּתָא דְנָא דִּי
חֲשָׁבוּ לְמַעְבַּד: ג מְטוּל
דְּאַשְׁתַּבַּח רְשִׁיעָא עַל רְגוּג
נִפְשָׁה דְּמִבְרַךְ גְּבַרָא טְלוּמָא
מִרְחַק מִימְרָא דִּי: ד רְשִׁיעָא
בְּגִסוּת רוחָה לָא יִתְבַּר אֱלֹהָא
וְיִימַר בְּלִבָּה דְלָא גְלִיז קִדְם יִי
כְּלַחוּן מַחְשְׁבֹתָיו: ה מַצְלַחִין אוֹרְחַתִּיה בְּכָל עֵדָן רְחִיקִין דִּינָךְ מִן קִבְלָה בְּכָל מַעֲיָקָיו יִזְעוּן בְּהוּן: ו יִימַר
בְּלִבָּבָה לָא אוֹזַע מִדָּר לְדָר מִלְּמַעְבַּד בִּישׁ:

חֲשָׁבוּ: ג כִּי־הִלֵּל רָשָׁע עַל־תְּאוֹת נַפְשׁוֹ וּבִצַּע בְּרוּךְ
נֶאֱמָר | יְדוּה: ד רָשָׁע כְּגִבְהָ אָפּוּ בַל־יִדְרֹשׁ אֵין
אֱלֹהִים כָּל־מְזֻמּוֹתָיו: ה יִחִילוּ דְרָכּוֹ | בְּכָל־עֵת מָרוֹם
מִשְׁפָּטֶיךָ מִנְגִּדוֹ כָּל־צוֹרְרָיו יִפִּיחַ בָּהֶם: ו אָמַר בְּלִבּוֹ
בַל־אֶמוֹט לְדָר וְדָר אֲשֶׁר לֹא־בָרַע:

taken in by the schemes that they have devised. (3) For the wicked boasts of his heart's desire, and the covetous [thief] vaunts himself, though he derides the Lord. (4) The wicked, in the pride of his countenance [says]: "He will not call to account;" all his thoughts are: "There is no God." (5) His ways prosper at all times, Your judgments are far above, out of his sight; as for his adversaries, he snorts at them. (6) He says in his heart, "I shall not be moved, I who for all generations shall not be in adversity."

RASHI

are taken by the schemes that they have devised — *The poor are taken in by the schemes that the wicked have imagined for them.* (3) **For the wicked boasts** — *This refers to, "Why do You stand far off, O Lord?" For now the wicked boasts, for he attains his heart's desire.* **The covetous [thief] vaunts himself, though he derides the Lord** — *And the thief praises himself, deriding the Lord saying all will be well with him.* (4) **The wicked, in the pride of his countenance** — *who is haughty in spirit, and elevates and straightens his face and his countenance in his haughtiness.* **He will not call to account** — *All his scheming tell him,*

The Lord will not call to account whatever I will do, for there is no judgment. **There is no God** — *There is no judgment and there is no Judge.* (5) **Prosper** — *succeed, and similar to it [is, "and therefore his goods shall not (יחיל) prosper." (Job 20:20)]* **Your judgments are far above, out of his sight** — *Your judgment of suffering and punishment are hidden and distant, from him, because they do not fall upon him.* **As for his adversaries, he snorts at them** — *with a puff of wind — he blows at them and they fall before him.* (6) **I who for all generations shall not be in adversity** — *Adversity shall not come to him for generations.*

רש"י

זו חֲשָׁבוּ. הם העניים במזממות שהרשעים חושבים עליהם: (ג) **כי הלל רשע**. מוסב על "למה ה' תעמד ברחוק", כי עתה הרשע מתהלל שמשגיג כל תאוות נפשו: **ובצע ברך נאך ה'**. והגזלן שבח את עצמו לאמר נאך ה' ושלום יהיה לו: (ד) **רשע כגבה אפו**. שהוא גבה רוח ומגביה וזוקף פניו ואפו בגבהותו: **בל ידרש**. כל מזמותיו אומרות לו בל ידרש הקדוש ברוך הוא כל מה שאעשה כי אין משפט: **אין אלהים**. לית דין ולית דין: (ה) **יחילו**. יצליחו, ודומה לו: **מרום משפטיך מנגדו**. מסלקים ומרחקים משפט יסורין ופרעניות שלך מנגדו שאינם באים עליו: **כל צורריו יפיח בהם**. בהפחת רוח יהיה מפיה בהם והם נופלים לפניו: (ו) **לדר ודר אשר לא ברע**. לא תבא עליו רעה לדורות:

Mishnah Terumot, chapter 11

משנה תרומות פרק יא

(1) A person must not place a cake of pressed figs or dried figs [of *terumah*] into fish brine, since it spoils them [i.e., after they absorbed the brine, they are squeezed for the juice, and the figs are thrown away, thus wilfully destroying *terumah*], but one may place wine [of *terumah*] into fish brine [to remove its smell, since the wine also adds flavor to the brine, it is not considered destruction of *terumah*]. One may not perfume the oil [of

terumah, with spices of nonsacred produce, since the oil of *terumah* is thus absorbed by the spices and wasted when later discarded; furthermore, the oil is rendered unfit for food and can be used only for anointing, thus causing damage to *terumah*], but it [wine of *terumah*] may be made into honeyed wine [i.e., mixed with water, honey, and spice since one drinks the wine as well as the spices]. Wine of *terumah* may not be boiled, because this decreases it [and *terumah* must not suffer damage either by reduction in quantity, or by making it fit for fewer people to drink, since boiled wine is not agreeable to many people]. Rabbi Yehudah permits, because this improves it [unboiled wine may taste better, but turns sour more quickly than boiled wine]. (2) [If a non-priest drank] honey of dates, wine of apples [i.e., cider], vinegar from winter grapes, and all other varieties of fruit juice of *terumah* [except wine and oil]: Rabbi Eliezer obligates him to repay their value and a fifth [as in all cases of a non-priest eating *terumah*], but Rabbi Yehoshua exempts [from the fifth; he does not regard these as liquid of *terumah*, but merely something that comes forth from the fruit]. Rabbi Eliezer declares [these] susceptible to uncleanness as liquids [see Leviticus 11:34,38]. But Rabbi Yehoshua says, The Sages have not enumerated **seven** liquids [water, dew, wine, oil, honey, milk, and blood] as those that count spices [who are imprecise in their counting], but rather have expressly stated: **Seven** liquids make things

רבנו עובדיה מברטנורא

א אין נותנין דבילה וגרוגרות. של תרומה: לתוך המורייס. שומן של דגים: מפני שהוא מאבדן. שכן דרך דבילה וגרוגרות הנתונים במורייס לסחטן ולהוציא את מימיהן ואחר כך משליכן: אבל נותנין את היין למורייס. רגילין היו לתת יין למורייס שלא היה בו שמנונית כל כך כדי למתקן ולתת טעם, הלכך מותר ליתן יין של תרומה לתוכו, ולא אמרינן לעבורי וזהמא בלבד הוא נותן את היין והוא כמאבדו: אין מפטמין את השמן. של תרומה בעיקרי בשמים, שבולעים את השמן ואויל לאיבוד, אי נמי דלא חזי השמן לאכילה כשהוא מפוטם: יינומלים. נותנים לתוך היין דבש ופלפלין: מומעיטו. שמתחסר ומתמעט על ידי הבישול. ואית דמפרשי, שממעטו משותיו, שאין בני אדם רגילין לשתות יין מבושל כמו חי: מפני שהוא משביחו. ומתקיים יותר. ואין הלכה כר' יהודה: ב סתוניות. ענבים שאינם מתבשלים עד ימות הסתיו ורגילים לעשות מהן חומץ: ושאר כל מי פירות. חוץ מיין ושמן: מחייב קרן וחומש. לזר האוכלן בשוגג דחשיב להו משקה תרומה ממש: ורבי יהושע פוטר. מחומש. אבל קרן חייב, ולכתחילה אסורה לזרים: מטמא משום משקה. טמאים, ומטמאים, ומכשירים ורעים לקבל טומאה, כשאר משקים, דכתיב (ויקרא יא) אשר יבא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה: כמוני פטמין. כפטם הזה שמונה צרורות בשמים שלו שלא בדקדוק וחזרו ומוסיף עליהם,

susceptible to defilement, while all other liquids are pure [i.e., not susceptible to becoming unclean]. (3) A person may not make dates [of *terumah*] into honey, apples into wine, winter grapes into vinegar, or change from their natural state any [other] kind of fruit that is *terumah* or *ma'aser sheni*, with the sole exception of olives and grapes [because they are more commonly consumed as oil or wine]. One does not receive forty [lashes; in practice, thirty-nine] on account of [drinking fruit juice from] *orlah*, except for those produced from olives and grapes. Liquids may not be brought as firstfruits, except those produced from olives and grapes, and no fruit juice is susceptible to uncleanness as liquids except those produced of olives and grapes. No fruit juice is brought on the altar, except those produced from olives and grapes. (4) The stems of fresh figs and dried figs, *kalisim* [a type of fig], and carobs of *terumah* are forbidden to non-priests [being regarded as part of the fruit]. (5) [Edible] kernels of *terumah* are forbidden [to be eaten by a non-priest] when in the possession of a priest, but are permitted when he casts them away. Similarly, the bones of holy offerings [that contain marrow and can still be enjoyed] are forbidden when [the priest has them] in his possession, but are permitted when he casts them away [thus demonstrating that he has no further use for them]. Coarse bran is permitted [since it is almost useless as food], but fine bran is forbidden, if it is of new wheat [when some wheat adheres to the bran], and permitted, if it is of old wheat. A

שְׂבֻעָה מִשְׁקִין טְמֵאִים, וְשָׂאֵר כָּל הַמִּשְׁקִין טְהוֹרִין: גַּ אֵין עוֹשִׂין תְּמֵרִים דְּבִשׁ, וְלֹא תְּפוּחִים יַיִן, וְלֹא סַתְּנֻנִיּוֹת חֶמֶן, וְשָׂאֵר כָּל הַפְּרוֹת אֵין מְשַׁנִּין אוֹתָם מִבְּרִיתָן בְּתְרוּמָה וּבְמַעֲשֵׂר שְׁנִי, אֶלָּא זֵיתִים וְעֵנְבִים בְּלֶבֶד. אֵין סוֹפְגִין הָאֲרֻבֵּעִים מִשּׁוּם עֲרְלָה, אֶלָּא עַל הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֵנְבִים. וְאֵין מְבִיאִין בְּכוֹרִים מִשְׁקִין, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֵנְבִים. וְאֵינוּ מְשַׁמָּא מִשּׁוּם מִשְׁקָה, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֵנְבִים. וְאֵין מְקַרְיָבִין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים וּמִן הָעֵנְבִים: ד עֻקְצֵי תַּאנִּים וְגִרְוֹגְרוֹת, וְהַכְּלִיסִים וְהַחֲרוּבִין שֶׁל תְּרוּמָה, אֲסוּרִים לְזָרִים: ה גְּרַעֲיֵי תְרוּמָה, בְּזֶמֶן שֶׁהוּא מְכַנְסֵן, אֲסוּרוֹת. וְאֵם הַשְּׁלִיכֵן, מִתְרוֹת. וְכֵן עֲצָמוֹת הַקְּדוּשִׁים, בְּזֶמֶן שֶׁהוּא מְכַנְסֵן, אֲסוּרִין. וְאֵם הַשְּׁלִיכֵן, מִתְרוֹת. הַמְרוֹסֵן מִתְרוֹת. סבִּין שֶׁל חֲדָשׁוֹת אֲסוּרוֹת. וְשֶׁל יְשְׁנוֹת מִתְרוֹת. וְנוֹהֵג

רַבְּנוּ עוֹבְדֵי מַבְרַטְנוֹרָא

אבל חכמים בדקדוק מנו שבועה משקים, שאלו בלבד טמאים ומטמאים ומכשירים הזרעים לקבל טומאה ואין להוסיף עליהם. ושבועה משקים שמנו חכמים הם מים, טל, יין, שמן, דבש דבורים, חלב, דם. והלכה כר' יהושע: ג **אין עוֹשִׂין תְּמֵרִים דְּבִשׁ.** אם הם של תרומה או של מעשר שני, שהתמרים אוכל והדבש משקה, ואין מחזירים האוכל משקה: **אלא בזיתים וענבים בלבד.** דבפירוש אמרה תורה בהם (במדבר י"ח) כל חלב יצהר וכל חלב תירוש: **אין סוֹפְגִין אֶת הָאֲרֻבֵּעִים מִשּׁוּם עֲרְלָה.** פירות של ערלה שסחטן והוציא מהן מקה אין לוקה מן התורה השותה אותו משקה אלא בזיתים וענבים בלבד: **ואין מביאים בכורים משקין.** דכתיב (דברים כו) את ראשית פרי האדמה, פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה: **אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים.** דגמר בכורים מתרומה: **ואין מקריבים על גבי המזבח.** אלא שמן למנחות ויין לנסכים: **ד עוקצי תאנים.** שבהם תאנים מחוברים לאילן: **הכליטין.** רמב"ם פירש שהם מין ממני התאנים: **ה גרעיני תרומה.** גרעינים שנמצאו בתוך פירות של תרומה כשהכהן אוכלם: **בזמן שהכהן מכניסין.** ודעתו עליהם ולא הפקירן אסורים, וכגון שהן רכין וראויין לאכילה כגון גריני התפוחים והחבושין והאגסים, או שנשאר בהם לחלוחית שבני אדם מוצצים אותן כגון גרעיני התמרים וכיוצא בהם, אבל אינם ראויים כלל אפילו הכהן מכניסין הרי אלו מותרים: **עצמות הקדשים.** בעצמות הראויין קצת לאכילה מיירי כגון ראשי כנפים והסחוסין: **המורסין.** של תרומה והן סובין הגסין, מותר לזרים: **סובין.** של חטין חדשות של תרומה, אסורים לזרים, לפי שהחדשות הן לחות

person may adopt with *terumah* the usual practice followed with non-sacred produce [extracting from *terumah* also the fine flour and casting away the coarse bran, without fearing that he is wasting *terumah*]. If a person sifts a *kav* or two from a *seah* [which equal 6 *kavim*, in order to obtain fine flour, and he would then normally discard the rest], he must not discard the rest, rather he must deposit it in some hidden place [since some of it is still edible in times of emergency, non-priests may

not eat from it, for it is still regarded as edible *terumah*]. (6) If a storeroom was cleaned of wheat of *terumah*, a person need not sit down and collect each grain, rather he may sweep it all up in his usual manner [with a broom; it does not matter if a few grains of *terumah* are left, because there is no intent of wilfully destroying the *terumah*] and then, he may deposit non-sacred produce in it. (7) Similarly, if a jar of oil [of *terumah*] is upset, a person need not sit down and scoop it up [with his fingers], rather he deals with it as he would with non-sacred produce. (8) If a person pours out [wine and oil of *terumah*] from jar to jar, and [after the] three [last] drops drip [after emptying the jar], he may place non-sacred produce in it [regardless of some drops that might still be in the first jar], but if he inclines the jar [on its side, after the dripping of the three drops] and it [the remaining moisture] gathered, it is *terumah*. How much *terumah* of the tithe, of *demai* [i.e., produce concerning which it is questionable whether or not it had been tithed] must there be for him to take it to the priest [regarding *demai* which is unclean]? One eighth of an eighth [of a *log*; less than this may be wasted]. (9) Vetches [a species of bean used rarely for human food, and usually for animal fodder; since man may eat of it in time of emergency,

בתרומה כדרך שהוא נוהג בחלין. המסלת קב או קבים לסאה, לא יאבד את השאר, אלא יניחנו במקום המצנע: ו מגורה שפנה ממנה חטי תרומה, אין מחיבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת, אלא מכבד כדרכו, ונותן לתוכה חלין: ז וכן חבית של שמן שנשפכה, אין מחיבין אותו להיות יושב ומטפה, אלא נוהג בה כדרך שהוא נוהג בחלין: ח המערה מכד לכד ונוסף שלש טפים, נותן לתוכה חלין. הרכינה ומצה, הרי זו תרומה. וכמה תהא בתרומת מעשר של דמאי ויוליכנה לכהן, אחד משמונה לשמינית: ט כרשיני

רבנו עובדיה מברטנורא

ואינם נטחנים היטב ונשאר קמח הרבה מעורב בסובין: **ושל ישנות**. של חטין ישנות שהן יבשות ונטחנות היטב מותרות שאין קמח מעורב בהן כלל, ועד שלשים יום נקרים חדשות: **ונוהג בתרומה**. בהוצאת הסובין והמורסן: **כדרך ששנוהג בחולין**. ואין כאן משום מאבד תרומה כשמשליך מה שאינו ראוי לאכילה: **המסלת**. שקולט את הסולת כדי לעשות פת נקיה ביותר, ולא בירר מסאה אחת שהיא ששה קבין אלא קב או קבים: **לא ישליך את השאר**. שהרי הוא ראוי לאכילה ונמצא מאבד את התרומה: **ו מגורה**. אוצר שאוגרים תבואה לתוכו: **מכבד כדרכו**. כדרך שרגילים לכבד האוצרות בעת שמפנים אותן: **ז מטפה**. מאסף את השמן בטפח שלו, כלומר, מקנחו באצבעותיו: **ח המערה**. יין או שמן של תרומה מכד לכד, ואחר שעירה כל מה שבתוכו נטפו ממנו שלש טפין, טפה אחר טפה, כדרך הכלים לאחר שעירה כל מה שבתוכן: **נותן לתוכה חולין**. ואין צריך לקנחה יפה קודם שיתן החולין לתוכה: **הרכינה**. הטח אותה על צדה, לה חבית שהיה בה תרומה אחר שעירה כל מה שבתוכה, ומיצה היין או השמן שהיה בה ונראה כנוס בתוכה: **הרי זו תרומה**. ולא אמרינן חולין הן הואיל ועירה כל מה שבתוכה ונטפו ממנה שלש טפין: **בתרומת מעשר של דמאי**. שהמעשר שלו, ונותן תרומת מעשר לכהן, ואם יש בידו אחד משמונה שבשמינית הלוג צריך להוליכה לכהן, אבל פחות לא. והני מילי בטמא, אבל בטהור אפילו כל שהוא צריך לחזר, בדמאי, אבל בודאי בין טהור בין רב בין מעט צריך לחזר אחר כהן: **ט כרשיני תרומה**. עיקרם למאכל בהמה, דאי עיקרם למאכל אדם היה אסור להאכילן לבהמה, ומכל מקום חזו קצת למאכל אדם, דאי לא היו חזו כלל לאדם לא היו מפרשים עליהם תרומות

terumah must be taken from it] of *terumah* may be fed [by the priest] to cattle, beasts, or fowl [if they are his own]. If an Israelite rented a cow from a priest, he may give it vetches of *terumah* [since the cow belongs to a priest, he may just as well give the vetches to it as to any other priest] to eat, but if a priest rented a cow from an Israelite, though the responsibility of feeding it, is his [since renting does not constitute a sale, and the cow is still the property of the Israelite], he may not feed it with vetches of *terumah*. If an Israelite sets a price of a cow belonging to a priest [i.e., he takes the responsibility to tend it and share in its increased value over the set price, after he has fattened it], he must not feed it with vetches of *terumah* [under this arrangement, the cow actually is now considered the property of the Israelite and not of the priest], but if a priest sets a price of a cow belonging to an Israelite, he may feed it with vetches of *terumah* [since it becomes his own possession]. (10) A person may kindle oil [of *terumah*] that has to be burnt [oil of *terumah* that becomes unclean must be burnt] in synagogues, Houses of Study, dark alleys, and for sick people when a priest is near [and he could enter and derive benefit from the kindled oil]. If the daughter of an Israelite married to a priest regularly goes to her father's house, her father may kindle [such oil] in her presence. It may also be kindled at a banquet hall [since a priest may enter there; we do not fear that the guests will carry the lamp into a room in which no priest is present, for they will not risk soiling the festive garments in which they are attired] but not in a house of mourning.

רבנו עובדיה מברטנורא

ומעשרות. דמידי דלא חזי לאדם אין מפרישין עליו תרומות ומעשרות: **מאכילין אותן.** כהנים לבהמתן: **מאכילה כרשיני תרומה.** הואיל וגוף הבהמה לכהן אף על פי שמוזונותיה על ישראל, ואין כאן משום גזל, שאם היה רוצה היה נותן התרומה לבעל הפרה, ואנן סהדי דניחא ליה לבעל הפרה שיתן לה כרשיני תרומה כדי שיאכילנה בריוח, והוי כאילו זכה בהן והוא מאכילן לבהמתו: **לא יאכילנה כרשיני תרומה.** כיון שגוף הפרה לישראל דכתיב (ויקרא כב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, ונפש אפילו פש בהמה במשמע, ואמר רחמנא, קנין כספו דכהן ליכול בתרומה, קנין כספו דישאל לא ליכול בתרומה: **ישאל ששם פרה מכהן.** שקיבל פרה מכהן בשומא כפי מה שהיא שוה עכשיו כך וכך דמים ויטפל בה ישראל לפטמה ומה שתשביח על השומא יחלקו הריוח ביניהם לא יאכילנה כרשיני תרומה. שכיון שקיבלה הישראל בשומתה כפי מה שהיא שוה נעשית פרתו של ישראל ואינה אוכלת בתרומה: **וכהן שקיבל פרתו של ישראל.** בשומא בדרך זו: **מאכילה כרשיני תרומה.** מפני שהיא נעשית פרתו של כהן משעה שקיבלה עליו בשומא: **שמן שריפה.** שמן תרומה שנטמאת, ואמאי קרי ליה שמן שריפה, הואיל ולשריפה עומד: **ברשות כהן.** היינו כשיש שם כהן, דנר לאחד נר למאה: **מדליק ברשותה.** כשהיא שם: **מדליקין בבית המשתה.** מתוך שעומדים בבגדים נקיים אין רגילין לטלטל נרות של שמן ממקומן, שמא יטפנו את בגדיהם, הלכך ליכא למיחש שמא יטלטלו הנר ממקום שהכהן שם למקום שאין שם כהן. אבל בבית האבל שלובשין בגדים צואים חיישינן: **בבית האבל אבל לא בבית המשתה.** בבית האבל מתוך שלבן נשבר ונכנע לא חיישינן שמא יוציאו הנר למקום שאין

[in which festive garments are not worn, and we fear they may carry it to another room, even if they soil their garments]; the opinion of Rabbi Yehudah. Rabbi Yose says, [It may be kindled] in a house of mourning, but not in the banquet hall [he holds that in a house of mourning, people sit still and we do not fear they would remove the lamp to a room in which no priest is present; in a banquet hall, however, there is much merriment, and this may cause people not to take heed of the soiling of their clothes]. Rabbi Meir forbids in both cases [i.e., adopting the stringencies of both Rabbi Yehudah and of Rabbi Yose], but Rabbi Shimon permits in either case [adopting the leniencies of both].

רבנו עובדיה מברטנורא

שם כהן, אבל בבית המשטה שהן שמחים ומתוך שמחתן רגילים להתעסק ולטלטל הנרות ממקום למקום חיישינן: אוסר כאן וכאן. דתופס סברת שניהן לחומרא: ורבי שמעון מתיר כאן וכאן. דתופס סברת שניהם לקולא. והלכה כר' שמעון:

Gemara Berakhot 63b

גמרא ברכות דף סג:

Rabbi Nechemiah began to speak in praise of hospitality, expounding the text, "And Shaul said to the Kenites, 'Go, depart, get down from among the Amalekites, lest I destroy you with them; for you showed kindness to all the children of Israel when they came up out of Egypt.'" (I Samuel 15:6) Is this not a *kal ve-chomer* argument: If such was the reward of Yitro [who is called "the Kenite"], who befriended Moshe only for his own benefit, how much more so, will it be for one who entertains a scholar in his house and gives him to eat and drink and allows him the use of his possessions! Rabbi Yose began to speak in praise of hospitality, expounding the verse, "Do not despise an Edomite, for he is your

brother. Do not despise an Egyptian, for you were a sojourner in his land." (Deuteronomy 23:8) Is this not a *kal ve-chomer* argument: If such was the reward of the Egyptians who befriended the Israelites only for their own purposes, as it says, "And if you know any able men among them, then make them rulers over my cattle," (Genesis 47:6) how much more so will it be for one who entertains a scholar in his house and gives him to eat and drink and allows him the use of his possessions! Rabbi Elazar the son of Rabbi Yose the Galilean began to speak in praise of hospitality, expounding the verse, "And the Lord blessed Oved-Edom and all his house ... because

פתח רבי נחמיה בכבוד אכסניא ודרש מאי כתיב (ש"א טו) ויאמר שאול אל הקניזי לכו סורו רדו מתוך עמלק פן אוספד עמו ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל. והלא דברים קל וחמר ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו, כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהגהו מנכסיו על אחת כמה וכמה. פתח רבי יוסי בכבוד אכסניא ודרש (דברים כג) לא תתעב אדומי כי אחיך הוא ולא תתער מצרי כי גר היית בארצו. והלא דברים קל וחמר ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן שנאמר (בראשית מז) ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה. על אשר לי כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהגהו מנכסיו על אחת כמה וכמה. פתח רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש (ש"ב ו) ויברך ה' את עובד אדום הגתי בעבור

of the Ark of God.” (II Samuel 6:12) Is this not a *kal ve-chomer* argument: If such was the reward for attending to the Ark, which did not eat or drink, but before which he merely swept and laid the dust, how much more so will it be for one who entertains a scholar in his house and gives him to eat and drink and allows him the use of his possessions! Rabbi Avin the Levite also said, If one partakes of a meal at which a scholar is present, it is as if he feasted on the splendor of the Divine Presence, since it says, “And Aharon came and all the elders of Israel, to eat bread with Moshe's father-in-law before God.” (Exodus 18:12) Was it before God that they ate? Did they not eat before Moshe? This tells you, therefore, that if one partakes of a meal at which a scholar is present, it is as if he feasted in the splendor of the Divine Presence. Rabbi Elazar said in the name of Rabbi Chanina: The disciples of the wise increase peace in the world, as it says, “And all your children shall be taught about the Lord, and great shall be the peace of your children.” (Isaiah 54:13) Read not *banayikh* [your children], but *bonayikh* [your builders]. “Great peace have they who love Your Torah, and there is no stumbling for them.” (Psalms 119:165) “Peace be within your walls and prosperity within your palaces.” (ibid 122:7) “For my brothers' and companions' sake I will now say, Peace be within you. For the sake of the house of the Lord our God I will seek your peace.” (ibid., verses 8-9) “The Lord will give strength to His people, the Lord will bless His people with peace.” (ibid. 29:11)

זוהר אמור דף קב עב

ובחמשה עשר יום רבי יהודה פתח (במדבר כא) וישמע הנגעני מלך ערד תנינן תלת מתנן עלאין אודמנו להו לישראל על ידי דתלת אחין משה אהרן ומרים. מן בזכות משה. ענגי כבוד בזכות אהרן. באר בזכות מרים. וכלהו אחידן לעילא. מן בזכות משה דכתיב (שמות מז) הנני ממסיר לכם לחם מן השמים (דיקא) דא משה. ענגי כבוד בזכות אהרן. דכתיב (במדבר יד) אשר עין בעין נראה אתה ה' וגו' וכתיב (ויקרא טו) וכסה ענן הקמרת. מה להלן שבעה אף כאן נמי שבעה דהא בקמרת שבעה ענגין מתקשרין בחדא (ועוד) ואהרן רישא לכל שבעה ענגין הוא והוא קשיר לשית אהרנין ביה בכל יומא. באר בזכות מרים דהא היא ודאי באר אתקרי ובספרא דאגדתא תנינן (שמות ב) ותמצב אהותו מרחוק לדעה וגו'. דא הוא באר מים חיים וכלא קשורא חד. מתה מרים אסתלק באר דכתיב (במדבר כ) ולא היה מים לעדה ובההיא שעתא בעאת באר אחרא לאסתלקא דהוה שכית עמהון דישראל. כד חמאת שתא ענגין דהו קשירין עלה אתקשרת היא בהו. מית אהרן. אסתלקו אנון ענגין ואסתלק ענגא דבירא עמהון אתא משה אהרן להו דהא הוא דכתיב (תהלים סח) עלית למרום שביית שבי לקחת מתנות

ארון האלהים. והלא דברים קל וחמר. ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבוד ורביץ לפניו כד. המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומנהגו מנכסיו על אחת כמה וכמה. (דס"ד א) ואמר רבי אבין הלוי: כל הנהגה מסעדה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאלו נהנה מזיו השכינה שנאמר (שמות יח) ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים. וכי לפני האלהים אכלו, והלא לפני משה אכלו? אלא לומר לך: כל הנהגה מסעדה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאלו נהנה מזיו השכינה. אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר (ישעיה נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך. אל תקרי בניך אלא בוניך (תהלים קיט) שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול (שם קכב) יהי שלום בחילך שלווה בארמנותיך למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך. למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך (שם כט) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

בְּאָדָם. לְקַחְתָּ מִתְּנוּת וְדָאֵי. אֲנֹנִי מִתְּנוּת דְּהוּוּ בְּקִדְמִיתָא. בְּאָר וְעֵנְנִין. בְּאָר דָּא בְּאָר יִצְחָק. עֵנְנִים אֵלִין עֵנְנִים דְּאֶהְרִין. אָמַר רַבִּי יִצְחָק מִפְּנֵי מַה זָכָה אֶהְרִין לְדָא בְּגִין דְּאִיהוּ קָשִׁיר בְּעֵנְנִים. (נ"א רִישָׁא לְעֵנְנִים) וְהוּא אֶקְשִׁיר כֹּל יוֹמָא וְיוֹמָא לְבָלְהוּ בְּחִדָּא וּמִתְבְּרָכָאן בְּלִהוּ עַל יְדוּי. תָּא חֲזִי עַל כֹּל חֲסֵד דְּעֵבֵד קִדְשָׁא בְּרִידָא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל קָשִׁיר עֲמַהוּן שְׁבַעָה עֵנְנֵי יִמְרִין וְקָשִׁיר לְהוּוּ בְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל דְּהָא עֵנְנָא דִּילָהּ אֶתְקַשֵּׁר בְּשִׂתָּא אֶהְרִין וּבְכִלְהוּ שְׁבַעָה אֲזִלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּרָא מֵאֵי מַעְמָא בְּגִין דְּכִלְהוּ קִשְׁרָא דְּמַהִימְנוּתָא נִיגְדוּ וְעַל דָּא בְּסַבּוֹת תְּשֻׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים. מֵאֵי קָא מֵרִי בְּגִין דְּכִתִּיב (שִׁיר הַשִּׁירִים ב) בְּצִלּוֹ חַמְדָּתִי וְיִשְׁבַּתִּי וּפְרִיּוֹ מְתוּק וּבְעֵי בַר נֶשׁ לְאַחֲזָאָה גְרַמִּיהּ דִּיתִיב תַּחֲתֵי זֵלָא דְּמַהִימְנוּתָא:

Yosef Le-Chok

יוסף לחוק

Ethical Teaching:

מוסר

Sha'arei Teshuvah, Page 32

שערי תשובה לרבינו יונה דף לב, עב

Our Rabbis said, Whoever tells slanderous gossip it is as though he denied the existence of God, as it says, “who have said, we will make our tongues powerful; our lips are with us; who is master over us?” (Psalms 12:5) Therefore, they consider him as though he denied the existence of God. For he brings about great injury and much evil to his fellows by causing them to be repugnant in the eyes of people or by other forms of harm. It is not possible that a person would prepare instruments of destruction and damage more bitter than death for others, without it fulfilling some ambition for himself or yielding him some monetary gain, unless his evil impulse has entrapped his soul, causing him to break free of the yoke of Heaven and break loose from its reins. As it says [in the song that David composed “when the Ziphites came and said to Shaul God ...] strangers have arisen against me ... and have not set God before them.” (Psalms 54:2,3,5) They [the Sages,] of blessed memory, explained that “they have not set God before them” because their intention was that Shaul would bless them, as he said to them “May you be blessed by the Lord because you took pity on your master.” (I Samuel 23:21) But they did not set before them God, Who wrote in His Torah, “Cursed is he who strikes his fellow secretly.” (Deuteronomy 27:24) And it says, “What benefit does the master of the tongue have?” (Ecclesiastes 10:11) And it says about Doeg, “Your tongue thinks of destruction You

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: כֹּל הַמְסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע בְּאֵלוּ כְּפַר בְּעַקְר, שְׁנֵאמַר (תהלים יב) אֲשֶׁר אָמְרוּ לְלִשְׁוֹנָנוּ נִגְבִּיר שְׁפִתֵינוּ אֶתְנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ. וְעַל כֵּן חֲשַׁבּוּהוּ בְּאֵלוּ כְּפַר בְּעַקְר, כִּי הוּא מְסַבֵּב וְגוֹרֵם נֹזֵק גְּדוֹל וְרַעָה רַבָּה לְחַבְרָיו בְּהַבְאִישׁוֹ אֶת רִיחַם בְּעֵינֵי הָעָם אוֹ בְּשִׂאָר דְּרַכֵּי הַפֶּסֶד וְלֹא יִתְכַן אֲשֶׁר יִכִּין אָדָם לְחַבְרָיו כְּלִי מִשְׁחִית וְנֹזֵק מִר מַמּוֹת מַבְלִי שְׁיֹעִיל לְעַצְמוֹ בְּזֶה תוֹחֵלֵת וְרוּחַ מַמּוֹן בְּלִתִּי אִם לְכַד יִצְרוּ אֶת נַפְשׁוֹ וּפְרָק עַל שָׁמַיִם מַעְלֵיו וְנִתְקָה מוֹסְרוֹ, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר: אֱלֹהִים זָדִים קָמוּ עָלַי וְגו' וְלֹא שְׁמוּךְ לְנִגְדָם. וּפְרָשׁוּ זְכָרוֹנָם לְבִרְכָה: וְלֹא שְׁמוּךְ לְנִגְדָם, כִּי נִתְכַּוְּנוּ שְׂיִבְרַךְ אֹתָם שְׂאוּל, כְּמוֹ שְׁאֵמַר לָהֶם (ש"א כג) בְּרוּכִים אַתֶּם לַה' כִּי חִמַּלְתֶּם עַל אֲדוֹנֵיכֶם. וְלֹא שָׁמוּ אֱלֹהִים לְנִגְדָם שְׁכַתַּב בְּתוֹרָתוֹ (דברים כז) אָרוּר מִכָּה רַעֲהוּ בְּסִתְרָא, וְנֵאמַר (קהלת י): וְמֵה יִתְרוֹן לְבַעַל הַלְשׁוֹן. וְנֵאמַר עַל דּוֹאֵג (תהלים נב) הַיּוֹת תַּחֲשׁוּב

have loved evil more than good, falsehood more than speaking righteousness.” (Psalms 52:4-5) In *Medrash Tehillim* they explained this as follows: What benefit and what profit is there for you because you told slanderous gossip? You did not need money, for you were wealthy. As was said about him, “the chief of Shaul’s shepherds.” (I Samuel 21:8) This is none other than your love of evil, which you cherish more than good, and of falsehood, more than speaking righteousness, for you broke free of the yoke. And it says, “A thief is not scorned when he steals,” (Proverbs 6:30) after which it declares, “One who commits adultery is lacking in intelligence” (ibid., verse 32) That is, he is worse than the thief who needs “to fill his soul when he is hungry.” (ibid., verse 30) Our Rabbis, of blessed memory, said that one who speaks slanderous gossip is worse than either of them because he commits a great sin without actually deriving any benefit. As it says, “What will it give you and what will it add to you, deceitful tongue?” (Psalms 120:3) The second reason that one who tells slanderous gossip is considered as though he denied the existence of God, is that he says in his heart that his lips are in his domain because they do not perform actual deeds, and that he is the ruler over his tongue. He has made up his mind that he does not have to restrain the spirit of his lips from expressing whatever occurs to him. Is it only his [other] limbs that are not his, to use for sin? This idea is expressed by the verse, “We will make our tongues powerful; our lips are with us; who is master over us?” (Psalms 12:5) He does not say, where is God Who made me, to Whom is given all the movements of his impulses, with no exception; all of them are subjugated to the doing of His will. Rather they say, “It is nothing; the expression of our lips is in our domain.” This is not the case with wicked people who commit other types of sins. For the latter are aware that their abandonment of God is evil and bitter, but they are drawn after their desires and their overpowering impulses, and they are anguished about this.

לְשׁוֹנְךָ וּגְוֹ'. אֶהְבֵּתָ רַע מְטוֹב שְׂקֵר מִדְּבַר צְדָק סֵלֶה. וּפְרָשׁוּ בַּמְדְּרָשׁ תְּהִלִּים מֵהַ יִתְרוֹן לָךְ וּמֵהַ בְּצַע בִּי סִפְרַתְּ לְשׁוֹן הָרַע הֲלֹא לְמִמּוֹן לֹא הֵייתָ אֶתְּהָ צְרִיף אֶף עֲשֵׂרְתָּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו (ש"א כא) אֲבִיר הָרוּעִים אֲשֶׁר לְשָׂאוֹל. אִין זֶה בִּי אִם אֶהְבֵּתְךָ אֶת הָרַע מִן הַטּוֹב וְשְׂקֵר מִדְּבַר צְדָק בִּי פָרַקְתָּ עַל. וְנֶאֱמַר (משלי ו) לֹא יְבוֹזוּ לַגֶּבֶב בִּי יִגְנוֹב וּגְוֹ'. וְנֶאֱמַר אַחֲרָיו: נוֹאֵף אִשָּׁה חֹסֵר לֵב וּגְוֹ'. רְצוֹנִי לוֹמֵר בִּי הוּא רַע מִן הַגֶּבֶב שֶׁהוּא צְרִיף לְמִלְאָ נִפְשׁוֹ בִּי יִרְעֵב. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכֹרוֹנָם לְבִרְכָה בִּי הוּא רַע מִן הָרַע רַע מִשְׁנֵיהֶם בִּי יַחֲטֵא חֲטָאָה גְדוֹלָה מִבְּלִי הַנְּאִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קב) מֵהַ יִתֵּן לָךְ וּמֵהַ יוֹסִיף לָךְ לְשׁוֹן רְמִיָּה. וְהַשְׁנִית שְׁעַל כֵּן נֶחֱשֵׁב הַמְּסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע כְּאִלוֹ כֶּפֶר בְּעֵקֶר לְפִי שְׂאוֹמֵר בְּלִבּוֹ בִּי שְׁפָתָיו בְּרִשׁוֹתוֹ מִפְּנֵי שֶׁאִין בָּהֶם מַעֲשֵׂה וְכִי הוּא הַשְּׁלִיט עַל לְשׁוֹנוֹ וְגָמַר בְּדַעְתּוֹ בִּי אִין לוֹ לְכֹלָ אֶת רוּחַ שְׁפָתָיו מִדְּבַר הַעוֹלָה עַל רוּחוֹ וְכִי הָאֵיבָרִים הֵמָּה לְבָדָם אִינָם בְּרִשׁוֹתוֹ לְחֲטֵא בָהֶן כְּעֵינֵן שֶׁנֶּאֱמַר (שם יב) לְלִשׁוֹנֵנוּ נִגְבִּיר שְׁפָתֵינוּ אֶתְּנוּ מִי אֲדוֹן לָנוּ וְלֹא יֹאמֵר אֵיךְ אֵלּוּהַ עוֹשֵׂי אֲשֶׁר כָּל תְּנוּעוֹת יִצְרִירוֹתָיו תְּנוּנוֹת נְתוּנוֹת הֵמָּה לוֹ אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נַעֲדְרָה כָּלֵם לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ מִשְׁעַבְדוֹת רַק אִין דְּבַר וְאֶרְשֵׁת שְׁפָה בְּרִשׁוֹתֵנוּ לֹא כֵן הִרְשָׁעִים הַחוֹטְאִים בְּשֵׂאֵר עֲבֻרוֹת בִּי יוֹדְעִים הֵם בִּי רַע וְמַר עֲזָבֵם אֶת הַשֵּׁם אֶף נִמְשָׁכִים אַחַר תְּאוֹתָם וְיִצְרָם הַמִּתְגַּבֵּר וְצָר לָהֶם עַל זֶה:

Practical Law:**Rambam, Laws of Blessings, Chapter 7**

הלכה

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ז

(1) The one who breaks bread gives a piece to each person, and each person takes it in his hand. But the one who breaks bread should not place it into the hand of the one who will eat it, unless he is a mourner. The one who breaks bread puts out his hands first and eats. And those reclining are not permitted to taste until the one who said the blessing tastes. The one who breaks bread is not permitted to taste until most of those reclining have finished saying amen. If the one breaking bread wants to give honor to his teacher or to someone who is greater in wisdom than he by allowing him to stretch out his hand [to partake of the bread] before him, he may do so. (2) Two people who are eating out of one plate wait for each other [when one took a break from eating e.g., in order to drink, the other must wait until he resumes]; [but if they are] three [two] do not wait [for one to finish drinking]. If two of them finish, the third stops with them [for *zimmin*, responds to the invitation to grace and then resumes his meal]. If one of them finishes, the other two do not stop for him, but continue eating until they have finished. One should not converse during a meal, so that he will not endanger himself. Because of this, if wine is set before them during the meal, each person recites the blessing himself. For if one were to recite the blessing, and a respondent were to answer amen at the moment that he is swallowing, he may endanger himself. And one should not gaze at the face of a person who is eating, nor at his portion, in order not to embarrass him.

א הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן פְּרוּסָה לְפָנָיו כֹּל אֶחָד וְאֶחָד וְהָאֶחָד נוֹטֵל בְּיָדוֹ וְאֵין הַבּוֹצֵעַ נוֹתֵן בְּיַד הָאוֹכֵל אֲלָא אִם כֵּן הִיָּה אָבֵל וְהַבּוֹצֵעַ הוּא פּוֹשֵׁט יָדָיו תַּחֲלָה וְאוֹכֵל. וְאֵין הַמְּסַבֵּין רִשְׁאֵין לְטַעַם עַד שֵׁיטְעוּם הַמְּבָרְךְ. וְאֵין הַבּוֹצֵעַ רִשְׁאֵי לְטַעַם עַד שֵׁיכֻלָּה אָמֵן מִפִּי רַב הַמְּסַבֵּין. וְאִם רָצָה הַבּוֹצֵעַ לְחַלֵּק כְּבוֹד לְרַבּוֹ אוֹ לְמִי שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בַחֲכָמָה וְיִנְיָחוּנוּ לְפֶשֶׁט יָדוֹ קִדְּם לֹו הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ: ב שְׁנַיִם מִמְּתִינִין זֶה לָזֶה בַקְּעָרָה שְׁלִשָּׁה אֵין מִמְּתִינִין גְּמָרוּ מֵהֶם שְׁנַיִם וְהַשְּׁלִישִׁי מִפְּסִיק עִמָּהֶן. גְּמָר אֶחָד מֵהֶן הַשְּׁנַיִם אֵין מִפְּסִיקִין לֹו אֲלָא אוֹכְלִין וְהוֹלְכִין עַד שְׁגוּמְרִין. אֵין מְשִׁיאִין בְּסַעְדָּה כְּדִי שְׁלֵא יָבֵא לְיָדֵי סַכְנָה וּמִפְּנֵי זֶה אִם בָּא לָהֶם יַיִן בְּתוֹךְ הַמְּזוֹן כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרְךְ לְעַצְמוֹ שְׁאִם בְּרַךְ אֶחָד וְעוֹנָה הָעוֹנָה אֵין בְּשַׁעַת הַבְּלִיעָה יָבֵא לְיָדֵי סַכְנָה וְאֵין מְסַתְּבִלִין בְּפָנָיו הָאוֹכֵל וְלֹא לְמַנְתּוֹ שְׁלֵא לְבִישׁוֹ:

BERAKHA FOR MONDAY

TORAH

וזאת הברכה ליום שני

תורה

יכין בקריאת ארבעה פסוקים אלו שהם כנגד ד דמילוי יוד דשם ב'ין להשאר בו הארה מתוספת הרוח משבת שעברה

ז וְזֹאת לְיִהוּדָהּ וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְדוּהָ קוֹל ז וְיָדָא לְיִהוּדָהּ וַיֹּאמֶר קַבֵּל יי

(7) May this [also be] for Yehudah. And he [Moshe also] said, May the Lord

RASHI

רש"י

(7) **May this [also be] for Yehudah** — *He juxtaposed Yehudah to Reuvein, because*

(ז) וְזֹאת לְיִהוּדָהּ. סָמַךְ יְהוּדָהּ לְרֵאוּבֵן, מִפְּנֵי